

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ὅδε ἐστὶ περὶ λόγου ἂν θεοτέρου ἄνθρωπος
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ κώτου καὶ
τῶν κώτου εἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

—
1882

Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀννοβέρῳ (παρὰ τῷ Hahn) ὑπὸ Καρόλου Pauli τὸ πρῶτον τεῦχος ἀξιολόγου συγγράμματος ἐπιγραφομένου Altitalische Studien.

Ἐξεδέθη ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος τόμος τῆς ὑπὸ Ch. Morel φιλοπονηθείσης γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ νεωτάτου καὶ σπουδαιοτάτου συγγράμματος τοῦ περικλεοῦς Ἰ. Ν. Μαδβιγίου «Περὶ τῆς συντάξεως καὶ τῆς διοικήσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας.»

Σημειοῦμεν χάριν τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν καὶ τὰς ἐξῆς δύο ἀρίστας γαλλικὰς σχολικὰς ἐκδόσεις· τὴν τοῦ Βεργιλίου ὑπὸ E. B noist (ὅστις ἔχει ἐκδώσει καὶ μεγάλην τρίτομον τοῦ Βεργιλίου ἐκδοσιν) μετὰ βιογραφίας τοῦ Βεργιλίου, παρατηρήσεων περὶ τῆς προσωδίας, τῆς μετρικῆς καὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, περιλήψεων, σημειώσεων καὶ πινάκων τῶν κυρίων ὀνομάτων, τῶν κυριωτάτων διαφορῶν τῶν γραφῶν καὶ τῶν χωρίων, ἐν οἷς ὁ Βεργίλιος ἐμιμήθη Ἕλληνας ἢ ἄλλους λατίνους ποιητάς, ἐτι δὲ πίνακος γεωγραφικοῦ τῶν χωρῶν τῶν ἐν τῇ Αἰνείαδι ἀναφερομένων (ἐν Παρισίοις παρὰ τῷ Hachette 1880), καὶ τὴν τοῦ ΚΑ' καὶ ΚΒ' βιβλίου τοῦ Τίτου Λιβίου ὑπὸ O. Riemann καὶ E. Benoist (αὐτόθι 1881). Ἡ ἐκδοσις αὕτη τοῦ Τίτου Λιβίου περιέχει πραγματείαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἱστορικοῦ, σημειώσεις κριτικὰς καὶ ἐρμηνευτικὰς, γραμματικὴν τοῦ Λιβίου, λεξιλόγιον τῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἀρχαιολογημάτων, δύο γεωγραφικοὺς πίνακας καὶ ἱκανὰς εἰκόνας. Ἀμφότεραι αἱ ῥηθεῖται ἐκδόσεις εἶναι εὐωνόταται.

Σ. Κ. Σ.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῇ ΙΑ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 13 Μαρτίου μετὰ τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν τῶν τῆς προηγουμένης εἰδ. συνελεύσεως πρακτικῶν γενομένην ταῖς παρατηρήσεσι τῶν κ. κ. Παπαβασιλείου, Σπαθάκη καὶ Βάση ὁ κ. Γ. Δέρβος λαβὼν τὸν λόγον εἶπεν, ἐπειδὴ θ' ἀποβῆ δύσκολος ἡ εὐρεσις πλήθους διδασκάλων τῶν ἱερῶν διὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, διὰ

τοῦτο διὰ τῆς ἐαυτοῦ προτάσεως ὑπεδήλου, ὅπως μεμρφωμένοι ἱερεῖς διορίζονται εἰς διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων.

Ὁ κ. Παπαδασκευίου λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει ὁ Σύλλογος ταύτην τὴν διδασκαλίαν, διότι τὰ ἑλλην. σχολεῖα εἶνε συνέχεια τῶν Γυμνασίων, καὶ νῦν δὲ οἱ εἰδικοί τῶν ἱερῶν καθηγηταὶ διδάσκουσι τὸ μάθημα τοῦτο καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.

Εἶτα ἐπαναληφθείσης τῆς προτάσεως τοῦ κ. Σπαθᾶκη τῆς ἀπὸ προηγουμένης συνελεύσεως ὑποβεβλημένης ἢ συνέλευσις μετὰ μικρὰν συζήτησιν ἐπεψήφισεν αὐτήν ¹.

Ἐπειτα ὁ κ. Κομνηνὸς ἀνεκεφαλαίωσε διὰ μακρῶν συγχωνεύσας πάσας τὰς εἰς μελέτην τῶν ἐταίρων διανενημεμένας προτάσεις καὶ προὔτεινεν, ἵνα ἐν συνόλῳ ἐπιψηφισθῶσιν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ὡς διετύπωσεν αὐτάς. Ἄλλ' ἢ συνέλευσις μεθ' ἱκανὴν συζήτησιν ἀπεράσισεν ἵνα ληφθῶσιν ὡς βᾶσις αἱ προτάσεις τοῦ κ. Ἀργυριάδου, ὧν ἡ Α' μετὰ τινα συζήτησιν ἐγένετο ἀποδεκτὴ.

Ἐπὶ δὲ τῆς Β' προτάσεως ἐγένετο μακρὰ συζήτησις, ἣν μετέσχον οἱ κ.κ. Μοσχάκης, Ἀργυριάδης, Σπαθᾶκης, Κομνηνὸς, Βάσης, Πούλιος, τέλος δὲ ἢ συνέλευσις ἐδέχθη καὶ ἐπεψήφισε τὴν ἐξῆς πρότασιν ὡς διετύπωσεν αὐτήν ὁ κ. Μοσχάκης. (Ὁρα Β' τῶν προτάσεων).

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων ἀνεγνώσθη ἡ ἐξῆς διατριβὴ τοῦ ἐν Χίῳ ἐταίρου κ. Γ. Ρεβελλῆ.

Ἡ ἀνάγκη τῆς θρησκείας ἐν τῇ ἠθικῇ.

Ὁ ἄνθρωπος προωρίσθη οὐ μόνον διὰ τὸ νοεῖν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πράττειν· πράττει δὲ κατὰ τρεῖς ὄψεις, ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλλ' ἢ πράξις εἶνε ἐκδήλωσις βουλήσεως πρὸς τὰ ἐκτὸς, ἢ δὲ βούλησις εἶνε ἡ σπουδαιοτάτη πνευματικὴ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ὅταν ἀποφινώμεθα περὶ τῆς ἀξίως ἢ ἀπξίας ἀτόλου τινὸς δὲν ἐκτιμῶμεν τοῦτο κατὰ τὴν γνῶσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν βούλησιν καὶ πράξιν αὐτοῦ. Ὁ ἀληθὴς ἄρα προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ γνῶσις καὶ πράξις τοῦ ἀγαθοῦ, εἰς οὗ τὸ περιεχόμενον διέφορα ἀπενεμήθησαν ὁ ὅμοιος ἐν καὶ ταῦτ' οὐσίαν σημαίνοντα, οἷον ἠθικότης, ἀρετὴ, ὁμοίωσις Θεῷ κ. τ. λ. Ὁ καθόλου οὗτος προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμε-

¹) Ἴδὲ τὴν Α' ἐκ τῶν ἐπιψηφισθεισῶν ἐν συνόλῳ ὑπὸ τῆς ΙΓ' συνελεύσεως τῆς Β' Ἀπριλίου προτάσεων.

μενον τῆς ἠθικῆς, ἥτις κατὰ ταῦτα εἶνε ἡ θεωρία τῶν ἀτομικῶν καθηκόντων· ἐξετάζει δὴλα δὴ τὰ ἐλατήρια τῶν ἰνθρωπίνων προξέων, τὸν νόμον αὐτῶ, καὶ τὰς ἰδιαιτέρας τούτου δικτάξεις ἢ τὰ καθήκοντα.

Ἡ ἐκτίμησις τῆς βουῆ ἡττω· κατ' ἀπάσας τὰς μερικὰς περιπτώσεις ρυθμίζεται κατὰ σειρὰν τινὰ ἰδεῶν, πέντε οὐτῶν καὶ ἠθικῶν ἰδεῶν καλουμένων, τούτ' ἔστι τῆς ἰδέας τῆς ἐσωτικῆς ἐλευθερίας, τῆς τελειότητος, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνταποδόσεως, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴ θεμέλιον τρόπον τινὰ τῆς ἠθικότητος· καὶ τὸ ἔρεισμα τῆς μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἠθικὸς χαρακτήρ).

Ἡ ἠθικὴ, κατὰ τὴν πρόωγην αὐτῆς, καὶ καθαρῶς ἐπιστημονικὴν ἐποψιν (ὡς γινώσις ὅλα δὴ τοῦ ἀγαθοῦ), οὐλόως παρίσταται ἀνάγκη νὰ θεμελιωθῇ ἐπὶ τῆς θρησκείας, καθ' ὅσον τὰ στοιχεῖα τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ ἀνευρίσκει τις ἐν τῷ καθ' ὅλου ἀνθρώπῳ, παρ' ὃ τὸ ἀγαθὸν ἀπολύτως ἀρέσκει, τὸ δὲ κακὸν ἀπολύτως ἀπαρέσκει. Παρ' ἅπασιν καὶ ἀπανταχῶς ἡ συντήρησις τῆς ὑγείας, ἡ αὐταπάρησις, ἡ ἐοήθεια πρὸς τοὺς πύσχοντα, ὁ σεβασμὸς τῆς ξένης ἰδιοκτησίας, καὶ ἡ ἀνταπόδοσις γενομένης εὐποιίας, εἶνε πράξεις προκαλοῦνται καθολικὴν ἐπιδοκιμασίαν, τὰ δ' ἐναντία καθολικὴν ἀποδοκιμασίαν. Ὁ ἄνθρωπος ἄρα οἴκοθεν διατίθεται εὐαρέστως μὲν πρὸς τὸ ἀγαθὸν, δυσαρέστως δὲ πρὸς τὸ κακὸν καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἀνάγκην ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῆς θρησκείας τὴν πρὸς γινώσιν καὶ διάκρισιν τοῦ ἀγαθοῦ δύναμιν.

Δὲν συμβαίνει ὁμοῦ ἀκοιθῶς τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνθα ἡ θρησκεία παρίσταται ἀναντιρρήτως ὡς ἀπαραίτητος παράγων. Καὶ δὴ Α'), ἐπειδὴ ἡ πράξις εἶνε ἐκδήλωσις βουλήσεως, ἡ δὲ βούλησις ὄρεξις συνοδευομένη ὑπὸ τῆς παραστάσεως τοῦ ἐπιτευκτοῦ ἢ τοῦλάχιστον τῆς εἰς τὸ ἐπιτευκτὸν πίστεως, βουλόμεθα καὶ πράττομεν ἐκεῖνα ἃ πλειστάκις ἢ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐπετύχομεν ἢ ὑπ' ἄλλων εἶδομεν ἐπιτυγχάνόμενα. Κατὰ ταῦτα ἡ βούλησις δοκιμάζει τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐν τῇ ἐπιτυχίᾳ καὶ πλειστάκις ἐνώπιον ἐξωτερικῶν κωλυμάτων ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἄλλους νὰ ἐτιδιώξῃ σκοπούς· ἀλλὰ μὴν οὐδαμοῦ ἀληθῆς βούλησις μείζονα ἀπαντᾷ δυσχερείας καὶ πλείονα προσκόμματα ἢ ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ· θὰ ἀπετρέπετο δὲ ἀνχμφιβόλως ἀπὸ τούτου ὁ ἄνθρωπος εἰ μὴ τὴν παράστασιν τοῦ ἐπιτευκτοῦ ἀντικαθίστα ἢ πλίστις εἰς τὸ ἐπιτευκτὸν. Τῆς πίστεως ταύτης τὰς αἰτίας πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν καὶ δὴ λέγομεν τάδε:

Αἱ ὁρέξεις ἀναπτύσσονται ἐν ταῖς περιστάσεσι καὶ μετ' αὐτῶν ἐν τῇ προαγωγῇ ἢ τῇ κωλύσει ἀλλήλων. Ἐν τῇ ροῇ τῶν περιστάσεων κατὰ τὴν μόρρωσιν τῆς παιδικῆς ἡλικίας φροντίζομεν ἵνα σχηματισθῶσι σταθμοὶ τινες καὶ οἴονεὶ στηρίγματα· εἰς δὲ τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν σταθμῶν τούτων εἶνε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, περὶ ὃ συνδέομεν τὴν ἔποψιν τοῦ κόσμου, τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος· τότε σχηματίζεται σαφὴς ἰδέα τῆς ὑπάρξεως ὑπερτάτου ὄντος ἀπολύτως ἀγαθοῦ, ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ πράττοντος τὸ ἀγαθὸν ὑπισχνουμένου δὲ καὶ ἡμῖν τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀναλαμβάνομένου ἡμῶν καὶ ἐνισχύοντος ἡμᾶς κατ' αὐτήν. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης στηρίζεται τότε καὶ ἡ ἡμετέρα περὶ τοῦ ἐπιτευκτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ πεποίθησις, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ οὐσιώδες τοῦτο τῆς βουλήσεως ἡμῶν στοιχεῖον. Τοῦ ὄντος δ' ἐκείνου τὸ θεμέλιον τῆς θρησκείας ἀποτελοῦντος, αὕτη ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ καθίσταται τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον.

Β') Ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης ἡλικίας εἶνε ἰσχυρῶς ἐντεταμένη ἐν τῇ συνειδήσει ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ βραβευούσης τὸ ἀγαθὸν καὶ τιμωρούσης τὸ κακὸν· τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἀποτελεῖ ἰσχυρὰν ἀφομοιωτικὴν πληθὺν παραστάσεων ὥστε ἅμα ὡς ἐπέλθη ἡ ἰδέα κακῆς τινος πράξεως, ἀμέσως σχηματίζεται τιμολογικὴ κρίσις φυγῆς· καὶ τοὶ δὲ ὁ φόβος καὶ ἡ ἀμοιβὴ δὲν εἶνε εὐγενῆ ἐλατήρια τῆς πράξεως τοῦ ἀγαθοῦ διότι τὸ ἀγαθὸν πράττει τις δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο, διότι εἶνε ἀγαθόν. (Ὁ Χρυσόστομος λέγει περίπου ὅτι «καὶ ὁ Θεὸς πράττει τὸ ἀγαθὸν οὐχὶ ἕνεκα ἐλπίδος ἀμοιβῆς ἢ φόβου τιμωρίας ἀλλ' ἀγαπῶν αὐτὸ ἕνεκα τῆς φύσεως αὐτοῦ»)· οὐχ ἥττον ὁμῶς στρογγύουσι τὴν βούλησιν κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς σφάλερὰ βήματα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶνε κατὰ ταύτην τὴν ὄψιν ἰσχυρὸν μέσον ἠθικῆς μορφώσεως ἀποπνίγον τὰ σπέρματα τοῦ κακοῦ ἅμα τῇ πρώτῃ αὐτῶν γενέσει καθίσταται ἀπαραίτητος παράγων ἐν τῇ ἠθικῇ αὐτοῦ πράξει.

Γ') Ὁ Θεὸς εἶνε ὁ ὑψίστος ἡμῶν εὐεργέτης. Ἐν ἐκάστη τοῦ βίου ἡμῶν στιγμῇ πείραν λαμβάνομεν τῶν ἀμετρήτων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, μία δὲ τούτων εἶνε καὶ αὕτη ἡ ὑπαρξίς ἡμῶν. Διὰ τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ ταύτας ἀπειρον ὀφείλομεν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην συμφύτως τῇ ἰδέᾳ τῆς ἀνταποδοσεως. Τρὺναντίον πράττοντες δὲν ἠθέλομεν εἶσθαι ἠθικοί· ἀλλὰ τί δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν αὐτῷ ἀντὶ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, ἀφ' οὗ, τέλειος ὢν, οὐδὲνδὲ δέεται, ἡμεῖς δὲ, ὄντες ἀτελεῖς δὲν ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τ' ἀπαιτούμενα πρὸς ἀπόδοσιν τῆς εὐεργε-

σίας ἀναλόγως τοῦ μεγέθους αὐτῆς ; Γεννᾶται ἐντεῦθεν σχέσις τις εὐγνωμοσύνης ἀπείρου μετὰ τῆς παραστάσεως τοῦ ἀδυνάτου τῆς ἀνταποδίσεως ἥτις ἐκδηλοῦται ὡς σεβασμὸς πρὸς τὴν ἀπειρον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα καὶ ὡς ἀγάπη ἐπάγουσα οὐχὶ συμπάθειαν ἢ εὐεργεσίαν, διότι ταῦτα δύναται τις νὰ μεταχειρισθῆ πρὸς ἀσθενεστέρους καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν μηδενὸς δεόμενον, ἀλλ' ὡς προθυμία εἰς τὸ ὑπηρετεῖν αὐτόν, ὡς ὑπακοὴ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Κατὰ τε τὴν ἠθικὴν ἰδέαν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν τῆς ἀνταποδίσεως εἶνε λοιπὸν ἀπαραίτητος ἡ θρησκεία εἰς τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ ἄγουσα ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἑνὸς τῶν ὑψίστων ἐκ τῶν καθηκόντων ἡμῶν, ἧς ἄνευ οὐδόλως θὰ ὤμεν ἠθικοί.

Δ' Ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ εἶναι βεβαίως τὸ ὑψιστον τέρμα καὶ ἡ τελειοτάτη μορφή τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἀποτελεῖ ὡς εἶπομεν, τὸν ὑψιστον τοῦ ἀνθρώπου προορισμὸν. Εἶνε καλλιτέχνημα ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὁποῖον μόνον πόρρωθεν δύναται νὰ προσεγγίσῃ ἐν τῷ ἐπιγίῳ οὗτου βίῳ ὁ ἄνθρωπος. Ἴνα ἀνατραφῆ τις κατὰ τὸ πρότυπον τοῦτο ἀπαιτεῖται ἄμεσος καὶ ἔμμεσος ἐπίδρασις· ἔνεκα δὲ τῆς μεγάλης τοῦ ἀνθρώπου μιμητικότητος ἰσχυρότατα ἰδίως ἐπιδρᾷ τὸ παράδειγμα δεικνύον τῷ παιδαγωγουμένῳ, τί πρέπει νὰ πραχθῆ, ὅτι τοῦτο δύναται νὰ πραχθῆ καὶ πῶς πρέπει νὰ πραχθῆ τὴν καταλληλοτάτην ἄμεσὸν τε καὶ ἔμμεστον ἐπίδρασιν παρέχεται ἡμῖν ἡ θρησκεία. Αὕτη περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἄριστον πρότυπον, τὸν ἰδεῶδη χαρακτήρα ἐν τῇ πραγματικότητι καὶ τῇ ζωῇ, κατὰ τοῦτο ἐπομένως ἐπιδρᾷ ἄμέσως· ἐπιδρᾷ δὲ καὶ ἔμμέσως διὰ τῆς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τελείας ἠθικῆς τούτου διδασκαλίας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τάσιν πρὸς ἀλαζονίαν, δυναμένην νὰ ἐγγενηθῆ τῷ ἀνθρώπῳ, ὡς ἐκ τῆς πράξεως τοῦ ἀγαθοῦ, καταστέλλει, ἐπιδεικνύουσιν αὐτῷ τὸ τέλειον πρότυπον, πρὸς ὃ ὁ τελειότερος ἀνθρώπινος χαρακτήρ παραβάλλων ἑαυτὸν δύναται προχείρως νὰ κατανοήσῃ πῶς, ὅσον ἀτελής καὶ ἀδύνατος εἶνε. Τοιοῦτον πρότυπον μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν ἐξετάζοντες, οὐδόλως δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν. Τοιαύτην δὲ ἠθικὴν διδασκαλίαν, ὁποῖα ἡ τοῦ Εὐαγγελίου, οὐδεὶς παρέχεται ἡμῖν τῶν σοφῶν ἠθικολόγων ὄλων τῶν αἰώνων. Ὡστε οὗτος εἶνε ὁ ἰσχυρότατος τῶν λόγων δι' ὃν ἡ θρησκεία εἶνε ἀπαραίτητος ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἐπομένως καὶ ἔνεκα τῆς ἀνάγκης τῆς πίστεως τοῦ ἐπιτευκτοῦ τοῦ ὁρεκτοῦ κατὰ τὴν πράξιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἔνεκα τοῦ φόβου τῆς θείας δικαιοσύνης, δι' ἧς καταπνίγονται τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ κακοῦ ἐν τῷ

ἀνθρώπων καὶ ἕνεκα τῆς ἀφειλομένης εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν μέγιστον ἡμῶν εὐεργέτην κατὰ τὰς ἠθικὰς ἰδέας τῆς ἀγάπης καὶ ἀνταποδόσεως καὶ ἕνεκα τοῦ ἀρίστου καὶ τελειοτάτου προ ὑποῦ, ὅτε παρέχεται ἡ θρησκεία πρὸς μίμησιν, ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ ἰδ. ὡδὸς ἠθικὸς χαρακτηρ θὰ ἦ ὁ τι ἀνυπόστατον, ἡ θρησκεία ἐν τῇ πράξει τοῦ ἀγαθοῦ καταδείκνυται ἀναμφηρίστως ἀναγκαῖος καὶ ἀναπόδραστος παράγων.

Ἐν Χίῳ τῇ 29 Ἰανουαρίου 1883

Γ. ΡΕΒΕΛΗΣ

Διευθυντῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων Χίου.

Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Π. Ραζῆ ἀπεφασίσθη νὰ ἐορτασθῇ ἀξιοπρεπῶς ἡ ἐθνικὴ ἐορτὴ τῆς 25 Μαρτίου· δ.ὲ ἐνετέθη τῷ Συμβουλίῳ νὰ ἐκλέξῃ τὸν ἐκφωνήσοντα τὸν κατάλληλον τῇ ἡμέρᾳ λόγον καὶ παρέσχε τὴν ἀναγκασίαν πίστωσιν διὰ τὴν δαπάνην. —

Ἐν τῇ 1B' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 20 Μαρτίου 1883 μετὰ ἱκανὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ παρεμπροσθέντος ζητήματος, ἵνα κάλλιον διατυπωθῇ ἡ ἐν τῇ προηγουμένη συνελεύσει ἐπιψηφισθεῖσα πρότασις, ὡς ὀριστικὴ διατύπωσις, ἀπεφασίσθη νὰ ἀναβληθῇ εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν, ἡρωτήθη δ' ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου ἡ συνέλευσις, ἐὰν δέχεται τὴν γ' παράγραφον τῶν τοῦ κ. Ἀργυριάδου προτάσεων.

Ἐπὶ ταύτης δὲ ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου προτείνει, ἵνα ὁ κ. Ἀργυριάδης ἀναπτύξῃ πληρέστερον τὴν πρότασιν τοῦ ταύτην, καθόσον, ὁ κ. Παπαβασιλείου ἔχει τὴν γνώμην νὰ ὀρισθῶσιν ἀκριβέστερον τὰ ἐν ἐκάστῃ τάξει τῶν παιδευτηρίων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως διδασκτέα ἱερὰ μαθήματα καὶ μάλιστα νὰ παραλειφθῇ ἡ ἐν τῇ γ' τῶν ἑλλην. σχολείων τάξις διδασκαλία τῆς κατηχήσεως, ἐπειδὴ τὸ μάθημα τοῦτο εἶνε δογματικὸν περιέχον ὑψηλοτέρας ἢ κατὰ τὴν τῶν διδασκομένων ἐν τῷ σχολαρχεῖῳ παιδῶν κατάληψιν καὶ ἐπειδὴ θέλουσι διδασθῆ τοῦτο ἐκτενέστερον ἐν τῷ Γυμνασίῳ. Ἀντέλεξε δ' εἰς ταῦτα ὁ κ. Α. Σπαθάκης, εἰπὼν, ὅτι καὶ τὰ δογματικὰ τῶν ἱερῶν μαθημάτων δεόν νὰ διδάσκωνται ἐν ἐκάστῳ σχολειακῷ κύκλῳ, διότι εἶνε ἀνάγκη, ἵνα ὁ ἑλληνόπαις γινώσκῃ τὰ τῆς θρησκείας τοῦ ὅσον οἶόν τε ἀκριβῶς ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας.

Ἄλλ' ὁ κ. Παπαβασιλείου εἶπεν ὅτι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα διὰ τῆς ζώσης μόνον διδασκαλίας ἐν ἀφορμαῖς διδομέναις ἐκ τῶν ἄλλων ἱερῶν μαθημάτων δύναται ὁ διδάσκων τὰ ἱερὰ νὰ ἀναπτύσῃ καὶ τὰ τῆς κα-

τηρήσεως δογματικά μέρη τῆς ἡμετέρας θρησκείας. Τοῦτω ἐχθέντων ἡ συνέλευσις ἐδέχθη τὴν γ' πρότασιν τοῦ κ. Ἀργυριάδου ὡς εἶχεν. Ὡσαύτως δευτὴ ἐγένετο καὶ ἡ δ' πρότασις τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῆς ε' προτάσεως ὁ κ. Παπαβασιλείου λέγει ὅτι τῶν ἀπολυτικίων ἔντων συνταταγμένων εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν οἱ μαθηταὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων δὲν θὰ ἐγκοῶσιν αὐτά· πλὴν δὲ τούτου, ζήτημα εἶνε, ἐν οἷς διδάσκαλοι πάντες θὰ γινώσκωσιν, ἢ θὰ δύνανται νὰ διδάσκωσι καὶ εἰς τοὺς παῖδας τὴν ἱερὰν τῶν ἀπολυτικίων μουσικὴν. Ὁ κ. Σπαθάκης λέγει ὅτι δόξαν νὰ ἐθιασῶσιν οἱ παῖδες εἰς τὴν ἱερὰν τῆς ἐκκλησίας μουσικὴν, ἵνα μετὰ μείζονος κατανύξεως ἀκροῶνται τῆς θείας λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ.

Ὁ κ. Θεολογίας προτείνει νὰ ἐκφράσῃ εὐχὴν ὁ Σύλλογος, ἵνα τὰ ἀπολυτικά τραγουθῶσιν εἰς εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, ἣν ἤρξαντο νὰ μαθηθῶσιν οἱ παῖδες ἐν τοῖς σχολείοις ἤδη διδασκομένην.

Ὁ κ. Ι. Σακελλαρίδης λέγει ὅτι λίαν προσεχῶς ἐκδοθήσονται μεμελοποιημένα τὰ ἀπολυτικά εἰς εὐρωπαϊκὴν σύνθεσιν.

Ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου, λέγει ὅτι δύσκολος θ' ἀποβῇ ἡ μουσικὴ διδασκαλία τῶν ἀπολυτικίων, εἴτε εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἐκκλησιαστικὴν εἴτε καὶ εἰς εὐρωπαϊκὴν ἐὰν διδαχθῶσι, διότι καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ ἐγγραφῇ ἐν τῷ τῶν μαθημάτων προγράμματι ἴδιον μάθημα. Ἀλλ' εἰς ταῦτα πολλοὶ τῶν ἐταίρων παρετήρησαν ὅτι θὰ διδάσκωνται πρὸ καὶ μετὰ τὰ ἄλλα μαθήματα καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα, ὡς καὶ νῦν γίνεσθαι ἐν τοῖς σχολείοις διὰ τὰ ἄλλα κεκατονισμένα ἄσματα.

Οὕτω δὲ ἡ συνέλευσις παρεδέχθη τὴν πρότασιν τροποποιηθεῖσαν ὡς ἑξῆς:

«Οἱ τῶν δημοτικῶν σχολείων μαθηταὶ νὰ ἐκμανθάνωσι κατὰ μέλος μουσικὸν καὶ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς».

Ἐν τῇ ΙΓ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 3 Ἀπριλίου συνεπληρώθησαν ὑπὸ τῶν ἐταίρων ἡ ἐπιψηφίσις τῶν προτάσεων, αἵτινες διευτυπώθησαν ὡς τελευτὸν ἐξαγόμενον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν νέων· ἀνέθετο δὲ ἡ συνέλευσις εἰς τοὺς κ. κ. Ἀργυριάδην καὶ Σπαθάκην, ἵνα ἐπεξεργασθῶσι τὰς ἐπιψηφισθείσας προτάσεις καὶ συναρμολογήσωσιν αὐτὰς ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, εἶτα δὲ ἡ συνέλευσις οὕτω συνειρημολογημένας νὰ ἐπιψηφίσῃ αὐτὰς ἐν συνόλῳ.

Ἐν δὲ τῇ ΙΔ' συνελεύσει τῆς 10 Ἀπριλίου ὁ κ. Ἀρ. Σπαθάκης, ὡς ἐξηγητῆς, ἀνέγνω εἰς τὴν συνέλευσιν τὰς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Ἰωάν. Ἀργυριάδου συναρμολογηθείσας προτάσεις, αἵτινες ἐγένοντο καμψηφαί ἀποδεχταὶ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως διατυπωθεῖσαι οὕτω:

«Ο Ἑλληνικὸς διδασκαλικὸς σύλλογος» λαβὼν ἐν ὄψει τὰ ρηθέντα ἐν ταῖς εἰδικαῖς Συνελεύσεσι περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐν τοῖς σχολείοις θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ἀποφαίνεται ὁμοφώνως τάδε.

α) Οἱ διδάσκαλοι τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει νὰ ἦναι χρηστοὺ καὶ ἀνεπιλήπτου ἡθους. Καὶ οἱ μὲν μέλλοντες νὰ διδάξωσι ταῦτα ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀπολυτῆριον Διδασκαλείου· οἱ δὲ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις, νὰ ἦναι προλύται μὲν τῆς θεολογικῆς τοῦ Πανεπιστημίου σχολῆς, δεδιδαγμένοι δὲ πρὸς τοῖς θεολογικοῖς μαθήμασι καὶ ἅπαντα τὸν κύκλον τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων, ἠσκημένοι δὲ ἐν τῷ Κατηχητικῷ φροντιστηρίῳ, ἀποτελοῦντες μέρος τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ γενικοῦ παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου, ἀμα δευδοκίμως ὑφεστηκότες τὴν πρακτικὴν ἐξέτασιν μετὰ ἐνιαύσιον πρακτικὴν ἄσκησιν ἐν τινι τῶν γυμνασίων.

β) Τὰ πρὸς διδασκαλίαν θρησκευτικῶν βιβλίων πρέπει νὰ περιλαμβάνωσιν ἐκείνας τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας καὶ γνώσεις, ἃς πᾶς ἀληθὴς χριστιανὸς ὀφείλει νὰ ἐπίσταται καὶ αἵτινες διαπλάττουσι κατ' ἐξοχὴν τὴν τῶν νέων καρδίαν.

γ) Ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ ἦναι τοιαύτη ὥστε, χωροῦσα κατὰ λόγον τῆς διανοητικῆς τῶν παιδῶν ἀναπτύξεως, νὰ γνωρίζῃ μὲν αὐτοῖς τὸ ἀληθὲς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πνεῦμα μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν διαφορῶν αὐτῆς, νὰ προβιβάζῃ δὲ κατὰ μικρὸν τοὺς νέους εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν ἐν τῷ βίῳ τελειότητα.

δ) Οἱ διδάσκαλοι τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων πρέπει ἅμα μὲν νὰ παρέχωσι τὸν βίον αὐτῶν πρότυπον χριστιανικῆς ἀρετῆς, ἅμα δὲ νὰ καθοδηγῶσι τοὺς νέους εἰς ἐκπλήρωσιν χριστιανικῶν καθηκόντων.

ε) Οἱ μαθηταὶ πρὸς τοῖς θρησκευτικοῖς μαθήμασι πρέπει νὰ ἐκμανθάνωσι κατὰ μέλος καὶ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς.

ς) Τὰ σχολεῖα πρέπει νὰ κοσμῶνται καὶ δι' ἱερῶν εἰκόνων, διεγερουσῶν ἐν ταῖς τῶν παιδῶν ψυχαῖς εὐσεβῆ συναισθήματα.

ζ) Οἱ διδάσκαλοι πάντων τῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένων μαθημάτων πρέπει οὐ μόνον νὰ μὴ ἀντιστρατεύωνται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ νὰ συντελώσιν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ τῶν νέων συναισθήματος.»

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει τῆς 10 Ἀπριλίου ε. ε. ἐγένετο τὸ πρῶτον ἡδὴ φιλολογικαὶ ἀνακοινώσεις, ἃς προεκήρυξε τὸ διοικ. συμβούλιον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Πρῶτος δὲ λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἑταῖρος κ. Γ. Α. Παπαθασίμ

λείου προέτεινε διορθώσεις επενεκτέας εἰς χωρία τινὰ συγγραφέων οἶον Σοφοκλέους Τραχιν. στίχον 497, Ἀντιγ. στίχ. 1024 καὶ Πλουτάρχου Ἠθικ. Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος, 76 ἐφ' ὧν προσκάλεσε συζητήσεις, ἐξ ἧς ἤθελε προέλθει, εἶπε, κύρωσις ἢ ἀντίκρουσις τῶν ὑπ' αὐτοῦ προταθεισῶν διορθώσεων. (α) Μηδενὸς δὲ λαβόντος τὸν λόγον πρὸς συζητήσεις ὁ κ. Ἀναστασίου προέτεινεν ἵνα ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαβασιλείου γενομένη ἀνακοίνωσις δημοσιευθῇ διὰ τοῦ προσεχοῦς τεύχους τοῦ Πλάτωνος, ἵνα λάβωσι γνῶσιν ταύτης οἱ ἐκ τῶν ἐταίρων βουλόμενοι νὰ συζητήσωσιν.

Εἶτα ὁ κ. Α. Π. Βεζάνος ἐποίησεν ἀνακοίνωσιν ἐκ τῆς δημόδους γλώσσης, ὅτι τὴν λέξιν κυτάζω νομίζει ὀρθότερον γραπτέαν κυτάζω διὰ τοῦ ἰῶτα ὡς τῆς ρίζης τοῦ ῥήματος τούτου ἐν τῇ σανσκριτικῇ γλώσσῃ οὕτω γραφομένης. Ὡσαύτως δὲ ὅτι καὶ τῆς λέξεως τσιμπῶ ὑπάρχει ἡ ρίζα ἐν τῇ σανσκριτικῇ καὶ σημαίνει φιλῶ, ἤτοι ἀσπάζεσθαι ἐλαφρῶς, ὅτι δ' ἐκ μεταφορᾶς ἔλαβε τὴν ἣν ἔχει σημασίαν ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν γλώσσῃ.

Εἰς ταῦτα παρετήρησεν ὁ κ. Γ. Χατζηδάκης, ὅτι δὲν θεωρεῖ κατάλληλον εἰς εὐρεσίαν τοῦ ἀληθοῦς ἐτύμου λέξεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς τὴν ἐκρίζων παραγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ὅτι ὡς πρὸς τὸ τσιμπῶ ὑπάρχει καὶ ἕτερος τύπος τσιμπίζω (τσακων. τσιγκίζω), ὅστις φαίνεται παλαιότερος· διότι, καθ' ἃ ἔχει παρατηρήσῃ συνήθως τὰ εἰς —ίζω ῥήματα σχηματίζονται εἰς —ῶ, χαιρετίζω — χαιρετῶ, ψηφίζω — ψηφῶ, σκορπίζω — σκορπῶ κτλ. κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐτίμησα — τιμῶ ἠρώτησα — ἄρωτῶ κτλ. ὅπως ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Kuhn διεξοδικῶς περὶ τούτων διέλαβε, σπυρίως δὲ τὰ εἰς —ῶ εἰς —ίζω π. χ. κρατῶ — κρατίζω. Τὸ εἰς —ίζω δὲ λῆγον τοῦτο ῥῆμα δύναται κάλλιστα νὰ παράγεται ἐκ τοῦ κίμβιζ, ὅπως ὁ Κοραῆς ἐν ἀτάκτοις ἐδίδαξεν,

Ὅμοίως παρετήρησεν ὁ κ. Χατζηδάκης καὶ περὶ τοῦ κυτάζω ὅτι πιθανότερα φαίνεται αὐτῷ ἢ τοῦ Κοραῆ ἐτυμολογία αὐτοῦ ἐκ τοῦ κυπτάζω, μεθ' οὗ ἀκραιβέστατα συμφωνεῖ κατὰ τὴν σημασίαν, ὅπως ἐν Ἀθηναίου Τ. Ι. διέλαβεν, ὅτι δὲ ἡ ἀνωμαλία τῆς ἀποβολῆς τοῦ π ἢ φ πρὸ τοῦ τ δὲν ἀρκεῖ ἵνα καταστήσῃ ἀπόβλητον τὴν παραγωγὴν, διότι πολλὰς συμβαίνουσι τοιαῦται ἀνωμαλίαι, ἀλλ' ὅταν τοῦ πράγματος ἢ ἀλήθεια αὐτόδηλος εἶνε, τὸ καθήκον ἡμῶν τότε εἶνε οὐχὶ ν' ἀρνηθῶμεν τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς λόγους τῆς ἀνωμαλίας.

(*) Ἴδὲ τὰς προταθείσας διορθώσεις ἐν σελίδι 253.

